

Ознаке југословенских падобранаца (1)

Говор симбола

Први знак падобранца састојао се од сребрног храстовог и лоровога венца, с позлаћеном круном на врху, позлаћеним државним грбом на дну и позлаћеним орлом у слетању, који у канџама држи пушку. Круна на врху знака у хришћанству представља мучеништво и високу почаст, а уједно и тадашње друштвено-политичко уређење државе којој су падобранци припадали – краљевину.

Прве падобранске јединице на нашим просторима појавиле су се за време Краљевине Југославије. Реорганизационим планом Југословенског краљевског ваздухопловства (1937–1941) било је предвиђено формирање падобранских јединица и падобранске пешадије за обављање тактичких операција, укључујући формирање и пет транспортних ескадрила.

Експериментална падобранска школа за обуку падобранских јединица почела је да ради у Панчеву 1. октобра 1939. године. До избијања рата завршена су два курса, 1939. и 1940. године. Полазници првог падобранског курса, њих 28, стекли су 20. јула 1940. звање падобранца. Сви промовисани падобранци добили су падобрански знак, израђен посебно за ту прилику. У марту 1941. у Новом Саду формирана је падобранска чета.

Дрво живота

Знак падобранца састојао се од сребрног храстовог и лоровога венца, с позлаћеном круном на врху, позлаћеним државним грбом на дну и позлаћеним орлом у слетању, који у канџама држи пушку. Позлаћена круна на врху знака у хришћанству представља мучеништво и високу почаст, а уједно и тадашње дру-

штвено-политичко уређење државе којој су падобранци припадали – краљевину.

Храстов и лорово венац симболизују плодност, раст, оживљавање и обнову. Лорово лишће означава тријумф, победу, вечност и бесмртност. Храстово лишће симболизује снагу, заштиту од зла, трајност, храброст и стаменост. Означава човека, мушкост, људско тело, односно мушки принцип и дрво живота.

Орао симболизује човека од акције, преокупираног узвишеним циљевима и

важним пословима, духовитог, надареног, бистрог расуђивања и разборитог, какви би требало да буду падобранци. Пушка у канџама орла симболизује војну силу и војника, док државни грб на дну представља припадност Краљевине Југославији, то јест „троименом народу“ који чине од Срби, Хрвати и Словенци.

Друга значка која се појављује у том периоду јесте она коју су носили припадници краљевске војске у избеглиштву, а чији су припадници током Другог светског рата скакали падобраном на територију Југославије да би се придружили Југословенској војсци у отаџбини генерала Драге Михаиловића. Знак се састојао од храстовог и лоровога венца, круне на врху, државног грба на дну и падобрана у средини, с водоравним крилима лево и десно од куполе падобрана. Био је израђен знатно грубље од претходног и имао је само једну боју.

Британске значке

Следећа формација која се појавила јесте 1. падобрански батаљон Народноослободилачке војске Југославије. У Врховном штабу родила се идеја да партизани имају падобранце. Врховни командант приволео је средином 1944. године савезнике да у Италији обуче и наоружају 150 падобранаца из редова партизана.

Знак падобранца војске Краљевине Југославије

Падобранска звања из 1957. године – „ученик-падобранац“, „падобранац“ и „инструктор падобранства“

Падобранац

Падобрански знак „падобранац“ додељивао се старешинама и војницима који су завршили основну падобранску обуку и који су распоређени у јединицу на дужност падобранца. Уз тај знак додељивала се и падобранска књижица, која је служила за евиденцију падобранских скокова и стицање падобранских звања.

Знак је имао метално постоље у облику куполе падобрана, на чијем врху се налазила петокрака, а на средини лик падобранца с отвореним падобраном, испод чије је куполе био авион у узлету боје метала, а купола падобрана од белог емајла.

Поље петокраке било је од црвеног емајла, а поље знака од плавог. На дну знака налазила се плочица трапезастог облика на којој је писао број извршених скокова. Плочице су биле с бројевима 20, 35, 50, 65, 80 и 95. Димензије знака који се носио на средини горњег левог џепа војничке блузе биле су 48x23 mm, а плочице 10x9x3 mm. Такав знак користио се од 1957. до 1991. године.

Тачан датум формирања падобранског батаљона није утврђен, јер о томе нису пронађена документа, али је 14. ок-

тобар изабран као дан када је 1. падобрански батаљон формиран. По окончању обуке, батаљон је враћен у Гравину. Потом је батаљон морским и копненим путем пребачен у Београд, јер нису постојали услови за његову борбену употребу директно из Италије.

Почетком децембра 1944. батаљон је бродом пребачен у Дубровник, а одатле је кроз Црну Гору и Косово и Метохију пешке стигао у Куршумлију, затим возом до Београда, где је дошао 6. јануара 1945. године.

Током борби за ослобађање падобрански батаљон није употребљен. Недостајали су падобрани и транспортни авиони, а није било ни знања, ни искуства да се таква елитна јединица искористи. Убрзо је батаљон ратних падобранаца пао у заборав – уместо за борбу, падобранци су коришћени за стражу и обезбеђење аеродрома „Панчево“ и „Земун“. У тој улози дочекали су и крај рата.

У селу Влајковац код Вршца припадницима Падобранског батаљона 16. августа 1945. саопштено је да је за њих рат завршен. Батаљон је расформиран, део припадника је демобилисан, а старешине су распоређене у остале јединице Југословенске армије.

Падобранци 1. падобранског батаљона носили су уобичајене партизанске ознаке, осим инструктора који су после курсева добили британске значке инструктора 1. и 2. класе. Значка инструктора носила се изнад горњег левог џепа

Ученик-падобранац

Падобрански знак за звање „ученик-падобранац“ додељивао се војницима на основној падобранској обуци после завршене падобранске обуке и првог скока. Знак је имао метално постоље, тетраедарног облика, на чијем се врху налазила петокрака, а на средини лик падобранца с отвореним падобраном од белог емајла. Поље петокраке било је од црвеног емајла, а поље знака од плавог. На полеђини знака налазио се шраф с навојем за качење. Димензије знака биле су 50x20 mm. Овај знак носио се од 1957. до 1992. године, на средини горњег левог џепа војничке блузе.

блузе. По доласку инструктора у Југославију, британска значка инструктора 1. и 2. класе замењена је југословенском, која се разликовала по томе што је замах крила био подигнут нагоре.

Падобранска звања

Генералштаб Југословенске армије наредио је 1946. године формирање 46. падобранског батаљона у Белој Цркви, који је убрзо претпочињен Југословенском ратном ваздухопловству. У Белој Цркви нису постојали услови за падобранску обуку и скокове, па је батаљон

Инструктор падобранства

Падобрански знак „инструктор падобранства“ додељивао се старешинама који су завршили вишу падобранску обуку и курс инструктора падобранства. Зависно од нивоа обучености, додељивало се два инструкторска знака – „инструктор 1. класе“ и „инструктор 2. класе“.

Знак је рељефно израђен од сребра финоће 900/1000 и тежио је 19,5 грама. Основу знака чинио је кружно исплетен лаворов венац, на чијем су врху стајали петокрака и грб СФРЈ. У средини знака био је падобранац с отвореном куполом и крилима лево и десно од оквира.

Оквир је начињен од азурноплавог емајла, а падобранац и купола падобрана од белог. Петокрака је направљена од црвеног емајла, оивичена позлатом. Крила лево и десно од оквира и грб на дну знака били су позлаћени.

Разлика између знака инструктора 1. и 2. класе била је у томе што се на знаку инструктора 2. класе није видела силуета падобранца испод куполе падобрана. Знак је био величине 39x53 mm. Носио се од 1953. до 1992. године. Знак инструктора падобранства носио се на средини горњег левог џепа војничке блузе и свечаног сакоа.

1948. премештен на аеродром „Југовићево“ код Новог Сада.

Одмах после формирања 46. падобранског батаљона, 1946, његови официри и војници обукли су униформу оловноплаве боје и такву униформу задржали су до 1. јануара 1959, када је 63. падобранска бригада враћена у организацијски састав Југословенског ратног ваздухопловства.

Падобранци нису имали сопствене ознаке на униформама, већ су се од осталих припадника ЈНА разликовали једино по знаковима падобранаца и падобранског инструктора, који су додељивани појединцима на основу стручне оспособљености.

Падобранци 63. падобранске бригаде су према војним прописима из 1957. године, у зависности од степена обучености, добијали падобранска звања: уче-

Знак падобранаца Југословенске војске у оштакбини

ник-падобранац; падобранац, наставник падобранства, односно инструктор.

Због опасности од агресије СССР-а, у јануару 1951. батаљон је премештен у Мостар. Ту је остао до марта 1954, а онда је враћен у Нови Сад. Тада је ушао у састав новоформиране 63. падобранске бригаде.

Ратна застава

У јануару 1952. године у Шапцу је од старешина из 46. падобранског батаљона и од војника добровољаца из пешадије формиран 63. падобрански батаљон. Када је формирана 63. падобранска бригада, тај батаљон ушао је у њен састав. У марту 1954. премештен је у Нови Сад.

Током 1953. одиграо се преломни тренутак у развоју падобранских јединица у Југославији – одлучено је да се у саставу Југословенског ратног ваздухопловства формира 63. падобранска бригада. Она је формирана наредбом врховног команданта 5. фебруара 1953. у Шапцу. У њеном саставу били су: 1. батаљон, односно бивши 46. падобрански батаљон из Мостара, 2. батаљон, некадашњи 63. падобрански батаљон из Шапца, тешка чета минобацача 120 mm, чета за везу, пионирски вод и позадинске јединице.

До 1958. године 63. падобранска бригада није имала ратну заставу, односно симбол припадности, части и борбеног јединства јединице, непобедивости и сопственог достојанства. Није имала ни свој дан, као остале јединице ЈНА тог ранга. Тек 14. новембра 1958. врховни командант уручио је команданту Бригаде потпуковнику Мирку Личини ратну заставу, истовремено одредивши тај датум за дан бригаде.

Бригада је у Новом Саду, на аеродрому „Југовићево“, имала повољне услове за смештај, обуку и падобранске скокове. Ступањем на снагу „Опште ратне службе“, 1955. године, те усвајањем „Доктрине општенародног рата“, Генералштаб је разрадио и оперативни план „Дрвар 1“, на основу којег је 1959. године у оружаним снагама дошло до већих промена. Основни циљ био је да се армије на североисточним и источним границама земље оспособе за самосталнија дејства, да се смањи број људи под оружјем и јединице боље наоружају и технички опреме.

У складу с тим, одлучено је да се формирају три ваздухопловне команде, које ће подржавати 1, 3. и 5. армију, да се расформира 63. падобранска бригада,

Варијанте знака „падобранац“ с различитим бројем скокова

а да се од ње и трију армијских падобранско-извиђачких чета образују три самостална падобранска батаљона, који ће припадати ваздухопловним командама, односно командама 1, 3. и 5. армије.

Бели падобран

На основу те одлуке, 63. падобранска бригада престала је да постоји 16. новембра 1959. године. Расформирањем 63. бригаде новонастали падобрански батаљони – 127. у Батајници, 148. у Церкљу и Падобрански наставни центар у Нишу – задржали су исте ознаке које су носили у саставу бригаде.

Осам година касније, 5. децембра 1967, на нишком аеодрому поново се окупила 63. падобранска бригада, у чији су састав ушли Падобрански наставни

Знакови инструктора падобранства 1. и 2. класе

центар и 148. падобрански батаљон. Дотадашња пракса показала је да је уситњеност падобранских јединица отежавала руковођење, падобранску обуку и борбено оспособљавање. За команданта бригаде постављен је потпуковник Стеван Мирковић, а за заменика команданта потпуковник Стојан Јовић.

Прекретница у означавању падобранца наступила је 1970. године. Падобранска чета, формирана из 63. падобранске бригаде за параду у Београду, прва је у ЈНА добила беретке сивомаслинасте боје. Нешто касније беретке је добила и комплетна бригада. За беретку је уведена и падобранска ознака, уместо дотадашње црвене петокраке, коју су на капама носили сви припадници ЈНА.

Уведен је и амблем с белим падобраном, изаткан на плавој основи и нашивен на чоји, који се носио на рукаву леве руке. За старешине су уведене и ознаке падобранца на реверима, уместо

дотадашњих пешадијских ознака. Те промене су видно издвојиле припаднике 63. падобранске бригаде од осталог састава војске, те је падобрански позив тако постао атрактивнији за младе људе. Падобранци су се поносили береткама и ознакама које други нису имали.

Због исказане потребе да се извршавају специјални борбени задаци, у бригади је формирана јединица јачине вода – специјална падобранско-диверзантска група. Она је деловала као самостални вод и била је директно потчињена команданту 63. падобранске бригаде.

Као таква, јединица је прва оспособљена за специјалне десанте. У њу су одабрани војници који су имали више стотина скокова, односно значајно падобранско искуство. Група се први пут јавно појавила 1982. године, на здруженој тактичкој вежби у околини Краљева. ■

Срђан ДИМИТРИЈЕВИЋ

Златни знак

Поред стандардног знака „инструктора падобранства“, додељивао се и „златни знак инструктора падобранства“. Изгледао је као и сребрни. Направљен је од осамнаестократног злата, тежине 22 грама, а био је димензија 39x53 mm. Носио се од 1957. до 1992. године.

Златни знак инструктора падобранства додељиван је најистакнутијим инструкторима падобранства, који су провели дуже време у падобранским јединицама и извели већи број скокова.